

در این سرفصل همچنین می‌خوانید:

۶۵ اشتغال‌زایی با یاقوت و فیروزه

۶۵ چگونه یک سنگ قیمتی خوب انتخاب کنیم؟

چرا سنگ‌های ایرانی نمی‌درخشند؟

کشورمان علی‌رغم داشتن کلکسیون‌های از معادن سنگ‌های قیمتی و نیمه قیمتی، نه تنها صادراتی ندارد، بلکه به یک واردکننده محض تبدیل شده است.

زنانه به نظر آید، اما این ارتباط بر اساس حقایقی به وجود آمده است، به طوری که امروزه علم جملوجبی ثابت کرده است متولدین هر ماه، به سنگ خاص همان ماه انس دارند و از آن انرژی می‌گیرند.

کاشانی که خود از پایه‌گذاران علم نوین جواهرشناسی در ایران به شمار می‌رود، در خصوص وضعیت علم جواهرشناسی در ایران می‌گوید: برای اولین بار با تدوین استاندارد گهرشناسی و گوهرتراشی مطابق استانداردهای جهانی، در سال ۷۹ زیر نظر وزارت کار اقدام به آموزش علاقه‌مندان به علم جواهرشناسی کردیم. در طول شش سال گذشته بالغ بر ۴۵۰۰ نفر را آموزش داده‌ایم که از این تعداد عده‌ای در کشورهای اروپایی، آمریکا و کانادا و کشورهای حوزه خلیج فارس به عنوان کارشناس جواهر مشغول به کار شده‌اند. تعدادی از جواهرفروشان تهرانی نیز که به روش تجربی این حرفه را فرا گرفته بودند، دوره‌های آموزشی ما را گذرانده‌اند تا علوم جدید گهرشناسی را در کار و شغل خود به خدمت بگیرند. به گفته وی، به دلیل فقدان دانش نگهداری و تولید سنگ‌های قیمتی، بخش عمده‌ای از این سنگ‌ها حتی در محل معادن از بین رفته‌اند که نمونه بارز آن، معدن رودوکروایت می‌باشد. برخی از سنگ‌های نیمه قیمتی کشور هم به دلیل عدم آگاهی از ارزش جهانی آنها، در کوره ریخته شده و به عنوان کانی‌های فلزی ذوب شده‌اند که می‌توان از مالاکایت و وارساییت نام برد.

جغرافیای سنگ‌های قیمتی

استان‌های قم، خراسان، کرمان، همدان، اصفهان، سمنان و کردستان از مهم‌ترین مناطق دارای معادن سنگ‌های قیمتی و نیمه قیمتی در کشورمان به شمار می‌روند. متأسفانه اکتشاف و بهره‌برداری معادن سنگ‌های قیمتی در کشور، متولی مشخصی ندارد. حتی اطلاعات معدنی که مورد شناسایی و حتی استخراج قرار می‌گیرند، همواره به صورت محرمانه باقی می‌ماند. در این میان، به دلیل این که بخش‌های مختلف اقتصاد سنگ‌های قیمتی سامان‌دهی و مدیریت

راستا، شهرهای چانتاگوری تایلند به دلیل وجود بورس سنگ‌های یاقوت، آنتروپ بلژیک به دلیل وجود بورس الماس و بورس بزرگ سنگ‌های قیمتی ایدرواشتاین آلمان، از شهرت جهانی برخوردارند. ایران نیز دارای یکی از معروف‌ترین معادن فیروزه جهان است، به طوری که معیار تعیین کیفیت فیروزه در جهان، فیروزه نیشابور می‌باشد. جالب آن که از اصطلاح Persian Quality در این زمینه استفاده می‌شود. اما متأسفانه با وجود پتانسیل‌های قابل توجه از جمله وجود ذخایر قابل توجه سنگ‌های قیمتی، این بخش تاکنون توانسته سهم تعریف شده‌ای در اقتصاد کشور برای خود کسب کند.

از صواب عبادت تا خواص ماوراءالطبیعه

استفاده از سنگ‌های قیمتی در ایران، قدمتی پنج تا شش هزار ساله دارد. آقای حمید کاشانی، رییس مؤسسه آموزشی جواهرشناسی وزارت صنایع و معادن، در خصوص سابقه تجارت سنگ‌های قیمتی در کشورمان به خبرنگار «اقتصاد ایران»، می‌گوید: از دیرباز سنگ‌های قیمتی در ایران با توجه به گرایش‌های مذهبی و دینی مردم، از تقدس و جایگاه ویژه‌ای برخوردار بوده‌اند. به عنوان نمونه، به همراه داشتن عقیق هنگام ذکرهای العزت لله متعلق به امام حسین (ع) و آله‌الملك متعلق به امام علی (ع) و همچنین به همراه داشتن فیروزه و عقیق در هنگام عبادت و نماز، از جمله تأکیدات مذهبی استفاده از سنگ‌های قیمتی در ایران محسوب می‌شوند. نکته دیگر، مسأله خواص ماوراءالطبیعه و حتی درمانی سنگ‌های قیمتی است. شاید نسبت دادن سنگ‌های گرانبها به ماه‌های سال، در نگاه اول نوعی سرگرمی و دل‌گرمی

آثار به دست آمده از اکتشافات باستان‌شناسی گویای این مطلب است که ورود سنگ‌های قیمتی به زندگی آدمی تقریباً به ۶ هزار سال پیش برمی‌گردد. نشانه‌های تاریخی هم نشان می‌دهند که اولین کاربرد سنگ‌های قیمتی در زندگی بشر، مصارف زینتی بوده است. در این میان، ایرانیان از اولین اقوامی بودند که با استفاده از کانی‌های موجود در طبیعت و تغییر شکل دادن آنها، علم گهرشناسی را پایه‌گذاری کردند. دانشمندانی مانند ابوریحان بیرونی، شیخ احمد صفاوی و جابر ابن حیان طوسی، به عنوان پایه‌گذاران علم جواهرشناسی در جهان شناخته می‌شوند. در آن دوره در کنار علم گهرشناسی، مشاغل متنوع و بازار پررونقی هم در زمینه تجارت سنگ‌های قیمتی در ایران برقرار بود، به طوری که اکتشاف، حجاری و تراش، تجارت و خرید و فروش و آموزش علم گهرشناسی، زمینه‌های اشتغال بسیاری از مردم کشورمان را فراهم کرده بود. بعدها با ترجمه کتاب‌های گهرشناسی مسلمانان در مغرب زمین، زمینه آشنایی غربی‌ها با این علم فراهم گردید. اما متأسفانه امروز شاهد هستیم که ایران به عنوان مهد علم جواهرشناسی جهان و علی‌رغم داشتن منابع غنی کانی‌های قیمتی و نیمه قیمتی، یکی از بزرگ‌ترین واردکنندگان جواهر و سنگ‌های قیمتی در جهان محسوب می‌شود.

تجارت سنگ‌های قیمتی در سده گذشته از چنان گستردگی در جهان برخوردار شده که اقتصاد شماری از کشورها را تحت تأثیر مستقیم خود قرار داده است. در حال حاضر تایلند در زمینه تجارت سنگ‌های رنگی از جمله پیش‌روترین کشورها بوده و لقب عروس سنگ‌های قیمتی جهان را کسب کرده است. در همین

نشده‌اند، اتفاقات ریز و درشت مبهمی در این حوزه به وقوع می‌پیوندد که سیمای واقعی آنها تا سال‌ها در هاله‌ای از ابهام فرو می‌ماند. مهندس شهسواری، معاون بخش زمین‌شناسی وزارت صنایع و معادن، درباره تعداد و حجم معادن سنگ‌های قیمتی کشورمان، می‌گوید: «تنها می‌توان در مورد آمارهای معادن ثبت شده و دارای پروانه فعالیت صحبت کرد که تعداد آنها نیز بسیار اندک است، هرچند معادن ثبت‌نشده‌ای هم هستند که اکنون در حال بهره‌برداری می‌باشند.»

شهسواری با تأکید بر این نکته که ذخایر معدنی سنگ‌های قیمتی کشور بیشتر سنگ‌های نیمه قیمتی هستند، تصریح می‌کند: فیروزه، عقیق، روزکوارتز، آمیتیست، آندوزیت، تیانیت، کریزکلات، و آرازیت، ذر، باباقوری، چشم گربه‌ای، چشم ببری، جاسپر، گارنت و اپیدوت از انواع سنگ‌های نیمه قیمتی موجود در ایران می‌باشند. البته باید به مروراید خلیج فارس نیز اشاره کرد که شهرت جهانی دارد.

به گفته وی، از میان معادن ثبت شده کشور، معدن عقیق قم و معدن فیروزه نیشابور، از اهمیت بسیاری برخوردارند. معدن عقیق قم از سال ۸۲ راه‌اندازی شده و در مرحله تجهیز قرار دارد، لذا هنوز به بهره‌برداری نرسیده است. در میان معادن فیروزه نیشابور هم تنها از یک معدن بهره‌برداری می‌شود.

ضرورت تدوین برنامه جامع

فقدان قوانین و تعرفه‌های مشخص، عدم سرمایه‌گذاری دولت بر روی معادن و مراکز تراش دهنده، پردازش و سازنده جواهرات، نبود قوانین حمایتی، کمبود مؤسسات آموزشی و پژوهشی خاص این صنعت، عدم شناسایی دقیق معادن کشور به همراه کاستی‌هایی چون فقدان بورس و بازار سنگ‌های قیمتی، نبود تکنولوژی‌های نوین و نیروی کار متخصص، از مهم‌ترین مشکلات فعالیت در حوزه صنعت سنگ‌های قیمتی و نیمه قیمتی در ایران هستند. کاشانی در توضیح ارزش افزوده صنعت سنگ‌های قیمتی می‌گوید: ارزش افزوده‌ای که از توسعه بخش سنگ‌های قیمتی نصیب اقتصاد کشور می‌شود، به نسبت هزینه‌های آن در مقایسه با دیگر بخش‌های حجیم صنعت و معدن مانند فولاد، آهن، سنگ‌های ساختمانی و غیره، بسیار بیشتر است. ضمن این که با کشف خواص و کاربردهای ویژه سنگ‌های قیمتی در دیگر صنایع، شاهد استفاده بیشتر آنها در صنایع حساس و نانو تکنولوژی‌ها نظیر الکترونیک، هادی‌ها و نیمه‌هادی‌ها، لیزر، اپتیک و ... هستیم. اما متأسفانه فقدان نگاه علمی و کاربردی به این صنعت نوین، موجب مهجور ماندن صنعت سنگ‌های قیمتی به ویژه جواهرسازی در کشور شده است. این شرایط علاوه بر این که ارزش فراوانی جهت واردات محصولات فراوری شده از سنگ‌های قیمتی به کشور تحمیل می‌کند، فرصت‌های اشتغال‌زایی بسیاری را که در صورت رونق این صنعت فراهم می‌شد، از کشور گرفته است.

وی در ادامه تأکید می‌کند: باید نگاه مسئولان به مقوله سنگ‌های قیمتی تغییر کند، چرا که سالانه حدود ۶۰۰ میلیارد دلار گردش نقدینگی بازار سنگ‌های قیمتی و نیمه قیمتی در جهان است و کشورمان با توجه

به پتانسیل‌های بسیاری که در این زمینه دارد، می‌تواند سهم قابل توجهی از این بازار را از آن خود کند.

به اعتقاد وی، در استراتژی صنعت معدن کشور اشتباه بزرگی در حال وقوع است، به این شکل که صنعت و معدن به سمت صنایعی که نیاز به انرژی ارزان و فراوان دارند نظیر ذوب آهن، فولاد و سیمان متمایل شده است - با این توجه که در این بخش‌ها کشور دارای مزیت نسبی است. ولی ارزآوری سنگ‌های قیمتی در مقایسه با سایر بخش‌های صنعت و معدن، بسیار بالاتر است. برای مثال، ارزش یک جواهر ۱۰۰ قیراتی یا یک سنگ بسیار کوچک و سبک با کاربرد صنعتی، معادل ده‌ها تن سنگ ساختمانی یا دیگر محصولات معدنی است.

رییس مؤسسه آموزشی جواهرشناسی وزارت صنایع و معادن می‌افزاید: متأسفانه برنامه مشخصی برای توسعه این بخش در کشور نداریم، در حالی که صاحب دانش فنی روز این رشته هستیم و منابع معدنی

لازم را هم در اختیار داریم. لذا ضرورت تدوین یک برنامه جامع با هدف توسعه بخش سنگ‌های قیمتی به شدت احساس می‌شود. کشور هندوستان با یک برنامه ۵ ساله، صادرات سنگ‌های قیمتی خود را از ۸۰۰ میلیون دلار به ۲۰ میلیارد دلار افزایش داده است. به نظر می‌رسد در حرکت به سوی افزایش صادرات غیرنفتی، شناخت کافی از ظرفیت‌های بخش‌های مختلف صنعت و معدن کشور از جمله بخش سنگ‌های قیمتی وجود ندارد. برای مثال، توجه بیش از حد به برخی از بخش‌ها مانند فرش و گلیم که ظرفیت محدودی هم دارند، باعث شده از سایر بخش‌های صنعتی کشور غافل بمانیم.

مهندس کاشانی در خصوص روند اکتشاف معادن سنگ‌های قیمتی در کشور می‌گوید: تاکنون حدود ۱۰۰ محدوده را در کشور شناسایی کرده‌ایم که در آنها معدن

سنگ‌های قیمتی و نیمه قیمتی سرشاری وجود دارد که میلیاردها دلار ارزش آنها می‌باشد. اما متأسفانه با وجود این منابع، هم اکنون ۱۰۰ درصد سنگ‌های قیمتی و حدود ۸۰ درصد سنگ‌های نیمه قیمتی مورد نیاز کشور را وارد می‌کنیم.

صادرات ۲۰ میلیارد دلاری هند

وی در خصوص پراکنندگی تولید و مصرف سنگ‌های قیمتی در جهان، یادآور می‌شود: در حال حاضر هندوستان با کسب سالانه ۲۰ میلیارد دلار از محل صادرات سنگ‌های قیمتی و نیمه قیمتی، از این لحاظ مقام اول را در جهان دارد. عربستان نیز با واردات سالانه بیش از ۶۰۰ تن انواع جواهرات و سنگ‌های قیمتی، بزرگ‌ترین واردکننده طلا و جواهرات در سطح جهان می‌باشد. در مقابل، ایتالیا با صادرات حدود ۶۰۰ تا ۷۰۰ تن طلا و جواهرات در سال، بزرگ‌ترین صادرکننده طلا در جهان به حساب می‌آید.

کاشانی در پایان با تأکید بر این که بخش خصوصی توان لازم برای ورود به صنعت سنگ‌های قیمتی به ویژه اکتشاف و فرآوری آن را ندارد و ریسک‌های موجود در این بخش از قبیل نبود امنیت و امکانات لازم و فقدان قوانین مانع ورود بخش خصوصی به این بخش شده است، خواستار حضور جدی دولت برای رفع چالش‌ها و موانع سرمایه‌گذاری در این صنعت شد.

محمد مصدق، بازرس انجمن صنفی فروشندگان طلا و جواهر نیز که دل‌پری از عدم حمایت‌های دولتی از این صنعت دارد، چنین گله می‌کند: «در طی ۱۵ سال گذشته دو بار آزمایشگاه تعیین کیفیت سنگ‌های قیمتی تأسیس شده که یک بار در سال ۷۲ با کمک دکتر عطری و دومی در سال ۸۳ صورت گرفته است، اما هیچ کدام از آنها به نتیجه نرسیده‌اند. این در حالی است که گردش مالی سنگ‌های قیمتی در جهان، هم‌تراز گردش مالی صنعت نفت می‌باشد. لذا می‌تواند بخش زیادی از نیروی انسانی جوان و جویای کار کشور را وارد عرصه اشتغال کرده و چرخ‌های زنگار بسته صنعت کشور را به حرکت درآورد.»

